Speech Wim Kok, PvdA congres,

17 maart 2001, Rotterdam

- ALLEEN DE GESPROKEN TEKST TELT -

Dames en heren, partijgenoten,

Dit congres heeft veel en belangrijk werk verzet. Onze PvdA heeft een nieuwe voorzitter, een nieuw partijbestuur en een vernieuwd beginselprogramma. Dat is ook voor één partijcongres ook wel weer genoeg. Wij hebben de afgelopen twee dagen open, soms indringend met elkaar van gedachten gewisseld en gedebatteerd. Op een wijze die past bij een vitale, interessante, verantwoordelijke partij.

Allereerst wil ik onze voorzitter, Ruud Koole, en de overige leden van het nieuwe partijbestuur hartelijk feliciteren met hun verkiezing. Hen en ons allemaal wachten belangrijke uitdagingen, in een spannende, veeleisende periode. Ik zal graag mijn steentje bijdragen aan de hechte samenwerking die daarvoor nodig is. Met Ruud Koole heeft onze partij een sterke, inspirerende en bindende partijvoorzitter. Er viel wat te kiezen op dit congres. Er waren vier, daarna drie, en tenslotte twee uitstekende kandidaten. Een bewijs van kracht en kwaliteit van een partij om trots op te zijn! Gisteren zijn door uw congres de voorstellen voor partijvernieuwing behandeld. Voorstellen die alle leden van onze partij aangaan. Een politieke partij als de Partij van de Arbeid kan niet functioneren zonder het werk en de actieve inzet van mensen, vrijwilligers vaak, die bereid zijn zich daaraan volledig en met hart en ziel te wijden. Het belang daarvan kan niet genoeg worden onderstreept. Vrijwilligers en professionals vullen elkaar aan, staan naast elkaar, maken de partij samen sterker. In de voorstellen van de Commissie Brouwer over partijvernieuwing is helder aangegeven welke weg de PvdA moet gaan om een moderne sociaal-democratische partij te zijn en te blijven; een partij waar openheid, betrokkenheid, elkaar ruimte bieden en participatie voorop staan. De instelling van een politiek forum komt tegemoet aan de wens van velen om bestuurders en anderen binnen de partij op een bij deze tijd passende wijze te betrekken bij het afleggen van tussentijdse verantwoording en bij het politieke debat.

Vandaag heeft u gesproken over de voorstellen inzake een nieuw beginselprogramma. Over het nut en de noodzaak van beginselprogramma's in het algemeen, afgezien van hun inhoud dus, wordt niet altijd positief gedacht. Zijn dit soort programma's nog wel passend in een tijd waarin veranderingen steeds sneller gaan? Ik meen van wel.
Juist nú is het van grote betekenis om drijfveren, essentiële waarden en normen ook, onder woorden te brengen, toe te lichten, te vertalen naar de huidige tijd en omstandigheden en om te laten zien hoe en waarom deze daarin hun toepassing krijgen en moeten krijgen. Sociale rechtvaardigheid, menselijke waardigheid, emancipatie en solidariteit: dáár draait het om. In 'Tussen droom en daad' hebben Willem Witteveen en zijn commissie dat helder en eigentijds verwoord.

Dames en heren, partijgenoten,

Het zal u niet anders vergaan dan mij. Wij hebben een periode van - veelal heftige, niet altijd gemakkelijke en soms nogal intern gerichte - discussies achter de rug. Dat gaat niemand in de koude kleren zitten. Maar daar zetten we nu wél een stevige punt achter. We zetten er nu samen de schouders onder en gaan zo de basis versterken van een Partij van de Arbeid die, zoals ik zei, grote opgaven vóór zich heeft en die nog veel meer mensen wil binden en inspireren.

Er is veel waar wij met elkaar trots op kunnen zijn, zonder in zelfgenoegzaamheid te vervallen. Wij hoeven geen seconde spijt te hebben van de verantwoordelijkheid die wij gedurende een reeks van jaren in opeenvolgende kabinetten van diverse samenstelling hebben genomen en gedragen. Niet in de laatste plaats dáárdoor zijn onze overheidsfinanciën weer op orde gekomen. Niet in de laatste plaats dáárdoor plukken wij nu de vruchten van een ongekend lange periode van hoge economische groei, nu alweer zo'n 6-7 jaar. Dat heeft ons land en onze bevolking geen windeieren gelegd. Dat heeft niet alleen onze welvaart vergroot, maar ook sociale vooruitgang gebracht. De kwaliteit van publieke voorzieningen is - hoezeer daaraan thans ook weer nieuwe eisen moeten worden gesteld - in die jaren aanmerkelijk verbeterd. De sociale infrastructuur is versterkt. Ook aan natuur en milieu, aan de kwaliteit van onze leefomgeving, is ruime aandacht gegeven.

De werkloosheid, ook de jeugdwerkloosheid, in ons land is gedaald tot een niveau dat iedereen tot voor kort voor onmogelijk hield. Nederland is voor velen in onze omgeving een voorbeeld van evenwichtige, breed gespreide vooruitgang. (Nu hoort u het eens van een ander.) De deelname van vrouwen aan het arbeidsproces is de afgelopen jaren spectaculair toegenomen. Ons stelsel van sociale zekerheid is veel activerender geworden; hand in hand met meer economische dynamiek en vernieuwing. Flexibiliteit én zekerheid. Want er zijn ook rechten bijgekomen. De wet arbeid en zorg bijvoorbeeld, die nu in de Tweede Kamer wordt behandeld, geeft aan werkende ouders meer ruimte om hun kind bij ziekte zelf te verzorgen. Zo worden betaald werk en de zorg voor naasten beter verenigbaar.

Intussen verschuiven, ook door wat er de afgelopen jaren is bereikt, onze politieke opgaven en problemen. In veel sectoren heerst vandaag de dag een nijpend gebrek aan vooral geschoold personeel. Een ruimere deelname aan het arbeidsproces is ook om die reden nodig. Goede kinderopvang mogelijkheden zijn dan belangrijk: alleen al tijdens deze kabinetsperiode zullen er ruim 70.000 opvangplaatsen voor kinderen bijkomen. Daar moeten we versneld mee doorgaan.
De participatie van mensen tussen de 50 en 65 jaar kan veel beter: minder dan de helft van hen neemt nu nog deel aan het arbeidsproces. Dat is ver onder het Europees gemiddelde (ik preek niet perse voor eigen parochie). De deelname van allochtonen moet een extra duw in de goede richting krijgen. Onze samenleving mag niemands talenten onbenut laten. Dat geldt ook voor het grote aantal mensen dat op een WAO-uitkering is aangewezen. Mensen die vaak veel meer kúnnen en wíllen dan het begrip 'arbeidsongeschikt' suggereert. Wij moeten mensen beter beoordelen én kansen bieden op basis van wat ze wél kunnen.

Om onze economie te versterken en aan mensen meer perspectief te bieden, zullen wij maximaal gebruik moeten maken van de kansen die dit kennistijdperk ons biedt. Scholing en opleiding vervullen een sleutelrol: iedereen moet naar vermogen deel kunnen nemen aan onze kennissamenleving. Nieuwe evenwichten tussen leren, werken en zorgen zijn nodig. Daar worden we uiteindelijk allemaal beter van.

Samen met de andere lidstaten heeft Nederland vorig jaar de lijnen uitgezet voor een Europese Unie die zich de komende tien jaar zal ontwikkelen tot een dynamische, op kennis gebaseerde, concurrerende economie, die behoort tot de sterkste ter wereld. Om dat doel te bereiken zullen wij in Europa samen werken aan een integrale aanpak van de werkgelegenheid, het stimuleren van innovaties, economische hervormingen, het bevorderen van sociale samenhang en een krachtige impuls aan onderwijs, onderzoek en ontwikkeling. In zo'n Europa voelen wij ons thuis.

Een sterk en sociaal Nederland is alleen duurzaam mogelijk in een sterk en sociaal Europa. De uitbreiding van de Unie met de landen van Midden- en Oost-Europa is een droom, waarvan de verwezenlijking gelukkig steeds dichterbij komt en moet worden gebracht. Want niets komt vanzelf. Dat streven heeft betrekking op waarden, waar wij als sociaal-democraten voor staan: vrede, stabiliteit, welvaart en solidariteit. Maar Europa kent niet alleen grote stappen vooruit, zoals de invoering van de Euro. Samenwerking moet steeds opnieuw georganiseerd worden, ook als het gaat om de kleinere stappen.

De rol van Europa in de wereld staat steeds centraler in het wat, hoe en waarom van de Europese Unie. Ook die rol moet worden waargemaakt, bijvoorbeeld door :

1. Europese markten open te stellen voor goederen afkomstig van de minst ontwikkelde landen, en
2. door nu eindelijk eens echt werk te maken van schuldverlichting.

Nederland geeft ook daarin een voorbeeld.

Wij behoren met elkaar meer aandacht te geven aan de positie van die mensen en landen die nu juist niet profiteren van de mondialisering en die met een harde klap buiten de boot dreigen te vallen. Te veel mensen in de wereld zijn vandaag de dag nog steeds verstoken van de meest elementaire basisvoorzieningen: onderwijs, menswaardige arbeidsomstandigheden, schoon water, gezondheidszorg. Wij hebben de plicht er ook voor hén te zijn. Vergeten groepen en mensen moeten op ons kunnen rekenen, zoals ook de kwaliteit van de natuurlijke leefomgeving niet voor de

onbetaalde rekening van de globaliseringsrace mag opdraaien. Het is meer dan ooit noodzakelijk dat Europa - en Nederland als deel daarvan - zich blijft inzetten voor het ook internationaal waarmaken van beginselen van solidariteit en rechtvaardigheid. Dat is geen randverschijnsel, geen franje. Daar willen we voor blijven knokken.

Partijgenoten,

Het gaat - in Europa en dichter bij huis - de komende jaren ook om het verder versterken en vernieuwen van onze economie. Om de vruchten te blijven plukken van een duurzame ontwikkeling en zo de realisatie van nieuwe ambities binnen handbereik te brengen. Soliditeit van het financieel-economisch beleid is en blijft daarvoor van onmisbare betekenis. Zonder zo'n solide basis zullen impulsen om de kwaliteit van de samenleving naar een hoger plan te tillen nimmer een lang leven beschoren kunnen zijn. Om Nederland leefbaar te houden, ook voor volgende generaties, zullen we scherpe keuzes moeten maken.

Soms moet geschonden vertrouwen letterlijk worden teruggewonnen. Ik doel op de dramatische gebeurtenissen in Enschede en Volendam. De bereidheid om hier vooruitgang te boeken is groot bij een ieder die het aangaat. De overheid is er om burgers naar vermogen en zoveel mogelijk veiligheid te bieden. Naar vermogen en zoveel mogelijk, want we weten allemaal dat honderd procent veiligheid nimmer kan worden gegarandeerd. Risico's zijn nooit helemaal te vermijden of weg te nemen. Het gaat er om die risico's tot zo gering mogelijke proporties beperkt te houden. Dat kan de overheid niet alleen. Daar zijn wij als leden van de samenleving (met elkaar en ieder afzonderlijk) mede verantwoordelijk voor. Niemand mag zich daaraan onttrekken. Eisen en regels die dienen te worden nageleefd, behoren voor iedereen helder en inzichtelijk te zijn.

Het ontlopen van verantwoordelijkheid bij de naleving daarvan of het toezicht daarop valt niet te billijken.

Partijgenoten,

Ik indiceerde het al: ook nu - met het naderen van het voorjaar, in de weken waarin we de rijksbegroting voor het jaar 2002 in de grondverf gaan zetten - bereiken we weer een moment waarop belangrijke keuzes zullen worden gemaakt. Keuzes die de toekomst van ons land, de kwaliteit van onze samenleving, mede zullen bepalen. Keuzes die onder meer betrekking hebben op de omvang, de kwaliteit en de toegankelijkheid van onze publieke voorzieningen. De veelbesproken ambtelijke Commissie van Rijn heeft ons voorgehouden hoe essentieel het is dat met een pakket gerichte maatregelen het werken in de zorg, het onderwijs en elders in de publieke sector aantrekkelijk wordt gemaakt en kan blijven. Ik ben het met die analyse zeer eens. De kabinetsbesprekingen in de weken die vóór ons liggen zullen ook daarop een helder antwoord moeten geven. Naast de vraag hoe om te gaan met andere maatschappelijke urgenties waarvoor niemand de ogen mag sluiten. Het wegnemen van kwaliteitstekorten in het onderwijs, de zorg, de veiligheid en elders in de publieke sector vereist een krachtige meerjarige aanpak. Daarmee moet niet pas in de volgende kabinetsperiode worden begonnen, maar reeds nu. Het jaar 2002 is een brugjaar. Een jaar waarin lokale en landelijke verkiezingen zijn voorzien. Dat is ook mij niet onbekend. Maar bovenal een jaar waarin wij ons land naar vermogen nóg beter willen toerusten voor de toekomst. Hoe dan we dat? Niet door ons te laten verleiden om toch vooral maar de grootst mogelijke bedragen te noemen zonder eerst kritisch te kijken naar de doelmatigheidsvraag. Wij moeten geen enkele gulden twee keer willen uitgeven, consequente keuzes maken, uitleggen waar het om draait en de basis onder onze economie niet laten verzwakken.

De Nederlandse economie draait nog steeds op hoge toeren. Over een groei van rond de 3%, hoewel minder dan we eerder dachten, hoeven we absoluut niet te somberen. Maar we moeten wel alert zijn. Binnen en buiten Europa zit de concurrentie niet stil. Wij dreigen als land weer duurder te worden. Een haasje-over van lonen en prijzen doet ons uiteindelijk allemaal schade. Een verantwoorde dosis zelfbeheersing kan daarom geen kwaad.

Er zijn geen simpele recepten voor de dosering van keuzes binnen het bredere kader van het financieel-economisch beleid. Het gaat steeds om het juiste evenwicht tussen de gewichten die aan schuldreductie, nieuwe uitgaven en lastenverlichting worden gegeven. Dit jaar is met het nieuwe

belastingstelsel zeer veel aan lastenverlichting gedaan. Dat was nodig.
Voor komend jaar horen de verdere aflossing van de staatsschuld en additionele beleidsimpulsen ten behoeve van met name onderwijs, zorg en veiligheid boven aan de prioriteitenlijst. Die prioriteiten zichtbaar te maken in een aansprekende en evenwichtige begroting die de drie paarse coalitiepartners samen kunnen dragen: dat is de niet eenvoudige opgave voor de komende weken. Een lakmoesproef voor paars. Ik zeg dat misschien wat gelaten. Ik bedoel het letterlijk. Een lakmoesproef voor paars. Omdat duidelijk moet zijn dat we in de begroting 2002 iets kunnen neerzetten dat evenwichtig is, profiel heeft, en antwoord geeft op wat nodig is voor de toerusting van Nederland. U kunt op ons rekenen, wij staan daarvoor, wij zullen daarvoor zorgen.

Partijgenoten,

Tijdens dit congres heeft de PvdA laten zien dat zij een partij vol ideeën en idealen is, met de wens én de ambitie om vooruit te kijken. We hebben ons niet beperkt tot alléén interne aangelegenheden. We hebben ook gesproken over het samen verwezenlijken van onze idealen en ambities in de werkelijkheid van alledag, nationaal, in Europa en daarbuiten. Over het verder bouwen aan een land, aan een samenleving, waarin een ieder deel kan hebben in de voorspoed en de mogelijkheden die er zijn. Om ons land nog beter gereed te maken voor de toekomst. Onze partij heeft door de jaren en decennia heen bewezen daar belangrijke bijdragen aan te kunnen leveren. Dat zullen we blijven doen, als krachtige, verantwoordelijke sociaal-democratische beweging. Dat is wat ons bindt en inspireert. Nu en in de toekomst.